

WZMACNIACZ DO GRAMOFONU ELEKTRYCZNEGO

Gramofon elektryczny może być użytkowany nie tylko dla celów rozrywkowych (odtworzenie muzyki), ale również i do celów naukowych, np. do nauczania języków obcych, stając się w ten sposób pomocą naukową.

Z tych względów proponujemy radioamatorom wykonanie stosunkowo prostego wzmacniacza do gramofonu elektrycznego (adaptera), który może być umocowany w jego obudowie (np. w gramofonie walizkowym G-221 W).

Opisane urządzenie dzięki zastosowaniu miniaturowych lamp i niewielkiego głośnika mieści się łatwo wewnątrz obudowy adaptera, przez co znacznie skraca czas wykonania całego aparatu (oddzielnie).

Budowa wzmacniacza jest stosunkowo prosta i dzięki temu dostępna nawet dla mniej zaawansowanych radioamatorów, posiadających tylko elementarne wiadomości z radiotechniki, tj. znających co najmniej działanie lamp elektronowych, transformatora, a także posiadających umiejętność składania prostych urządzeń radioodbiornych (np. jednolampowego odbiornika).

Wzmacniacz do gramofonu elektrycznego, jak to widać na schemacie, jest zbudowany z lamp elektronowych: tzw. triody-pentody oraz lampy prostowniczej.

Wzmacniacz adapterowy jest wyposażony w głośnik szerokopasmowy o mocy 1,5 W. Jego siła będzie zupełnie wystarczająca do udźwiękowania większego pokoju lub klasy szkolnej (w czasie lekcji). Materiały niezbędne do wykonania wzmacniacza są typowe i znajdują się w handlu detalicznym. Budowa wzmacniacza zajmie przeciętnemu radioamatorowi około 24—32 godzin pracy.

Omówienie schematu

Schemat pokazany na rysunku 1 przedstawia wzmacniacz wraz z zasilaczem (lampa EGL 82 i EZ 80). Sygnały elektryczne wytworzone przez głowicę adapterową doprowadza się do siatki sterującej za pośrednictwem potencjometru R_2 , umożliwiającego regulację siły głosu.

Wzmocnione w pierwszej lampie napięcie sygnału czerpiemy z anody triodowej części lampy za pośrednictwem kondensatora sprzęgającego C_3 i odprowadzamy je do siatki sterującej pentody. Opornik spełnia zadanie obciążenia anodowego triody.

W obwodzie siatkowym pentody głośnikowej mamy załączony opornik upływowy siatki R_6 . W obwodzie katody mamy opornik R_7 , za pośrednictwem którego utrzymujemy ujemną polaryzację umożliwiającą normalne wzmocnienie sygnału.

Siatka ekranowa lampy głośnikowej otrzymuje napięcie dodatnie z drugiego elektrolitu filtru elektrycznego C_7 . W obwodzie anodowym lampy jest włączony transformator głośnikowy (TrG) przekazujący energię sygnału do cewki drgającej głośnika.

Zasilanie obwodów żarzenia lamp odbywa się za pomocą transformatora obniżającego napięcie sieci z 220 V (lub 120 V) do 6,3 V (dopuszczalne odchylenie $\pm 3\%$). Transformator może być małej mocy (około 12 W) ze względu na obciążenie prądem niezbędnym do zasilania włókien grzejnikowych dwóch lamp.

Napięcie anodowe doprowadzone do lampy prostowniczej czerpiemy z uzwojenia wtórnego transformatora. Prostownik, jak widzimy ze schematu, pracuje w układzie pół-

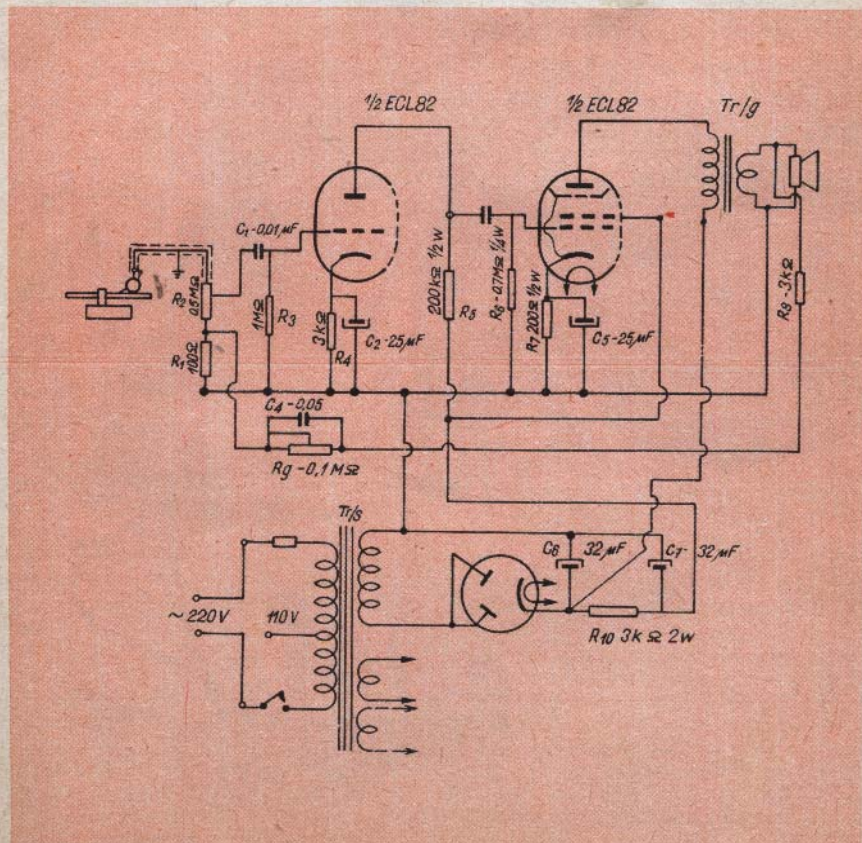
okresowym. Z tego względu anody lampy prostowniczej należy spiąć razem. Filtr elektryczny zaś składa się z dwóch kondensatorów elektrolitycznych oraz opornika R_{10} (3—5 k Ω — 2 W). Napięcie uzyskiwane z prostownika wynosi około 240 V—250 V.

Na odrębne omówienie zasługuje układ umożliwiający regulację barwy tonów. Zasadniczym elementem regulacyjnym jest potencjometr R_9 z kondensatorem C_4 . Wchodzą one w skład obwodu ujemnego sprzężenia zwrotnego obejmującego dwa człony wzmacniacza. Sygnały z wyjścia wzmacniacza, czerpane z

wtórnej uzwojenia transformatora za pośrednictwem opornika R_8 , doprowadza się do obwodu siatkowego pierwszej lampy R_1 . Trzeba zaznaczyć, że faza tego napięcia jest odwrotna w stosunku do sygnału wejściowego (z tego względu ujemne sprzężenie zwrotne wprowadza pewne osłabienie wzmocnienia, ale poprawia jakość brzmienia audycji — likwiduje zniekształcenia nieliniowe).

Na fragmencie schematu (patrz rys. 2) pokazano prostsze rozwiązanie regulacji barwy tonu, która odbywa się w obwodzie siatkowym drugiej lampy.

Rys. 1. Schemat ideowy wzmacniacza do gramofonu elektrycznego

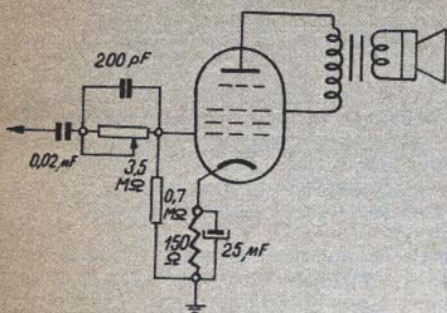

Części składowe

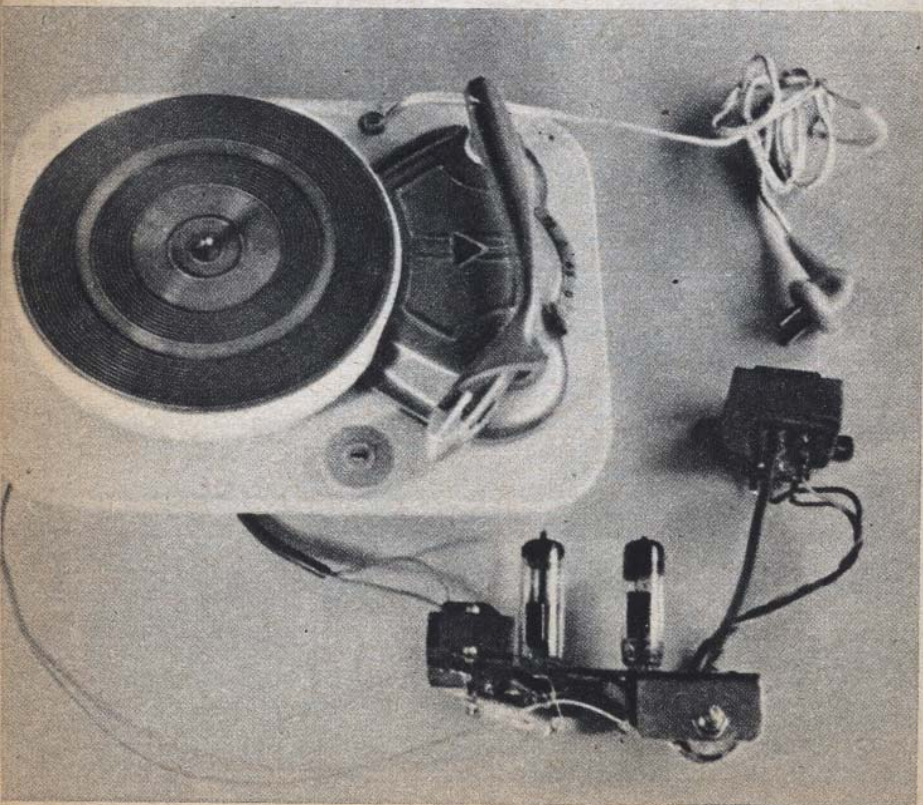
Gramofon elektryczny (adapter) typu walizkowego może być zastosowany dowolnego typu. W urządzeniu prototypowym wykorzystano do tego celu gramofon G-221 o ciężarze 2 kg i wymiarach $300 \times 230 \times 105$ mm.

Głośnik GD 13/9/1,5 jest głośnikiem owalnym o dobrej wydajności i stosunkowo niewielkiej wysokości, około 50 mm.

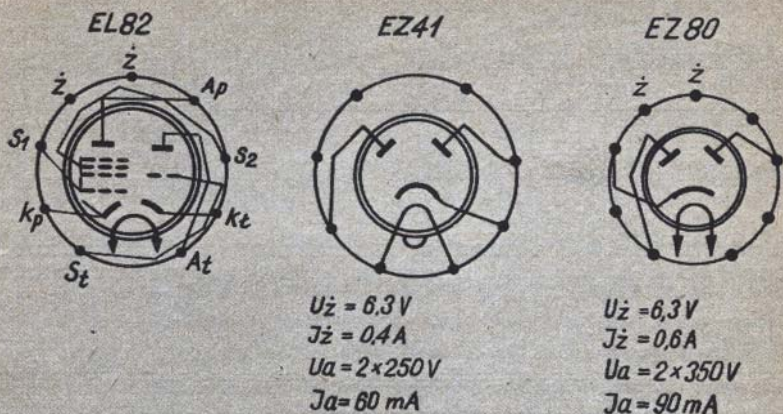
Kondensatory stałe C_1 , C_3 , C_4 użyte we wzmacniaczu mogą być dowolnego typu, kondensatory C_2 i C_5 zaś powinny być elektrolityczne niskonapięciowe (6–12 V pracy), a kondensatory C_6 i C_7 elektrolityczne wysokonapięciowe — 285 V pracy.

Rys. 2. Układ regulacji barwy tonu w układzie siatkowym

Rys. 3. Cokoły lamp elektronowych (lampa EZ—80 może być zastąpiona lampą EZ—41)

Oporniki wszystkie typu objętościowego (masowe) o mocy od $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ wata, z wyjątkiem opornika R_{10} , którego moc nie powinna być mniejsza niż 2 waty.

Transformator sieciowy (zasilający) nawijamy na rdzeniu typu płaszczowego. Dane uzwojenia zależą od przekroju rdzenia Q_z (w cm^2). Obliczenia uzwojeń możemy przeprowadzić zgodnie z opisem zamieszczonym w wkładce „Na warsztacie” w nr 9/10 — z 1960 r. „Młodego Technika”. Np. anodowe — 250 V, prąd — 40 mA, nap. żarzenia 6,3 V, prąd 1 amper.

Transformator głośnikowy również typu płaszczowego o przekroju $Q_z = 2,5-2,8 cm^2$ nawijamy na rdzeniu złożonym z blaszek żelazo-krzemowych. Dane dotyczące uzwojenia transformatora głośnikowego: uzwojenie I — 2300 zw. drut miedz. o ϕ 0,1—0,12 mm (w emalii), uzwojenie wtórne 56 zw., drut o ϕ 0,5—0,55 mm.

Szczególną staranność należy wykazać przy nawijaniu uzwojeń, dbając o to, aby nie spadały w nich skrajne zwoje górnych warstw na zwoje znajdujące się niżej.

Korpus cewki transformatora wykonujemy z preszpanu grubości 1—1,5 mm.

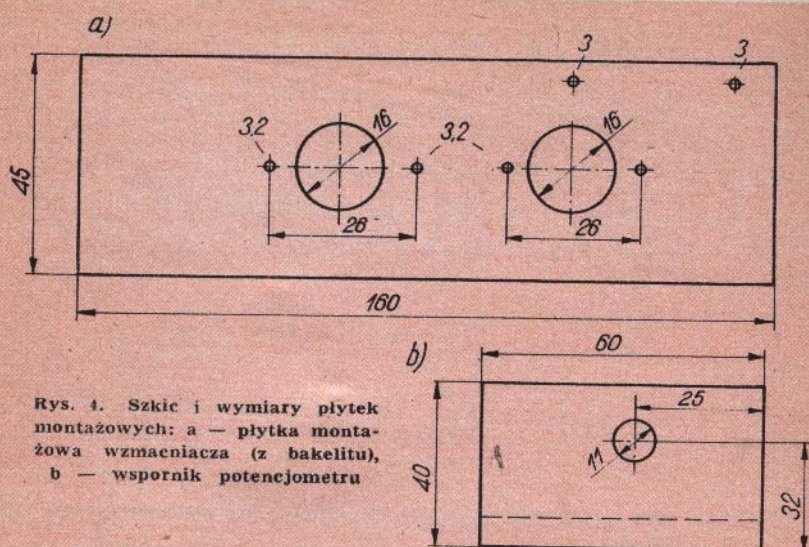
Projekt płytki zestawieniowej wzmacniacza wraz z przybliżonymi wymiarami podajemy na rys. 4.

Najpierw wykonujemy w płytce otwory do podstawek lampowych (2 szt.), a następnie dalsze otwory pomocnicze.

Do jednego boku płytki zestawieniowej zostanie zamocowany wspornik wykonany z blachy, który posłuży do umieszczenia potencjometru z wyłącznikiem. W toku składania całego urządzenia powinniśmy dążyć do wykonywania krótkich połączeń. Przewód „masy” — ogólny minus można wykonać z cienkiej blaszki pocynowanej (dla łatwiejszego lutowania połączeń).

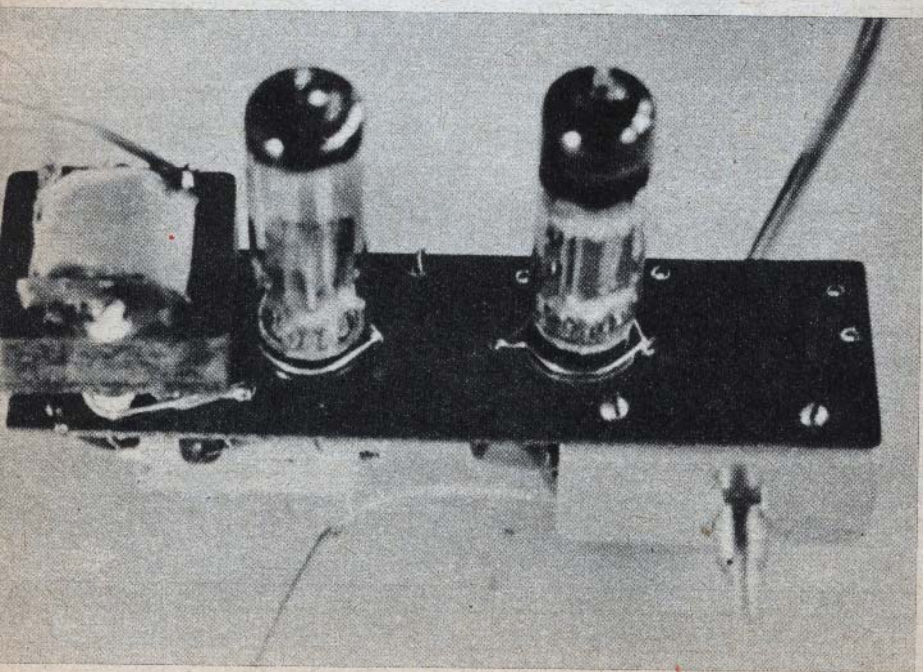
Transformator głośnikowy może być zamocowany bezpośrednio na płytce zestawieniowej, potencjometr zaś do regulacji barwy tonów łączymy z układem za pomocą przedłużających przewodów, które pozwolą na umieszczenie go, niezależnie od płytki zestawieniowej, w dogodnym miejscu na czołowej desce gramofonu.

Rys. 4. Szkic i wymiary płytek montażowych: a — płytka montażowa wzmacniacza (z bakelitu), b — wspornik potencjometru

Płytki montażowe z transformatorem i lampami

Transformator zasilający, jak to widać na fotografii, stanowi odrębny człon wzmacniacza, a łączy się z tym ostatnim za pomocą przewodów. Bezpiecznik topikowy z odpowiednią oprawką mocujemy na płytce za pomocą małego wspornika.

Kondensatory elektrolityczne wysokonapięciowe (gdy są pojedyncze) zamocujemy za pomocą paska blachy, a ich obudowy metalowe mogą stykać się razem.

Połączenie głowicy adaptera z wyjściem wzmacniacza wykonujemy przewodem ekranowanym (metalowy opłot łączymy z masą). W celu zabezpieczenia przed przypadkowymi zwarciami wskazane jest odizolowanie ekranu za pomocą rurki igelitowej.

Sprawdzenie zestawienia części wzmacniacza

Zestawiony układ należy koniecznie sprawdzić porównując go ze schematem ideowym. Następnie przystępujemy do pierwszej próby działania wzmacniacza, początkowo bez lampy prostowniczej. Sprawdzamy woltomierzem uzyskane napięcia, a gdy przekonamy się o właściwej ich wartości, możemy włączyć lampę prostowniczą. Gdy lampa rozgrzeje się, w głośniku (przy otwartym potencjometrze) usłyszymy niezbyt głośny szum.

Następnie przystępujemy do prób z odtwarzaniem audycji z płyty gramofonowej i sprawdzamy działanie regulatora siły głosu i barwy tonów.

Mniej zaawansowanym radioamatorem radzimy początkowo nie złączać obwodu sprzężenia zwrotnego z regulatorem barwy tonu. Początkowo staramy się uruchomić i wypróbować wzmacniacz, a dopiero po uzyskaniu poprawnego jego działania połączymy obwody regulatora barwy tonów ze sprzężeniem zwrotnym.

Prototyp wzmacniacza wykonano w Pawilonie Młodych Techników w Warszawie.

Inż. Witold Kozak